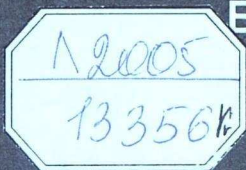

СЕГІЗ СЕРІ
(Мұхаммед-Қанафия)
БАҒРАМУҰЛЫ

Гауһартас

СЕГІЗ СЕРІ
(Мұхаммед-Қанафия)
БАҒРАМҰЛЫ

Гауһартас

“Елорда”
Астана – 2004

ББК 84 Қаз 7-5

С 37

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ, АҚПАРАТ
ЖӘНЕ СПОРТ МИНИСТРЛІГІНІҢ
БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ШЫҒАРЫЛДЫ

Сегіз сері (Мұхаммед-Қанафия) Баһрамұлы.

Гауһаргас.

С 37

Құрастырған: Д. Кәпұлы

Астана: Елорда, 2004. — 208 бет.

ISBN 9965-06-342-7

Бұл кітапта тарихта Сегіз сері деген атпен халықтық тұлғаға айналған Мұхаммед-Қанафия Шақшақовтың төл шығармалары қамтылған. Өлең-жыры, толғау-дастандары үш бөлімді құраса, төртінші бөлім Сегіз серінің шығармашылығы туралы әр түрлі алыпқашпа пікірлерге дәлелді сын-зерттеулер мен түйінді ойлар айтылған.

С $\frac{4702250202 - 311}{450(05) - 04}$

ББК 84 Қаз 7-5

ISBN 9965-06-342-7

© Сегіз сері (Мұхаммед-
Қанафия) Баһрамұлы, 2004
© “Елорда”, 2004

I бөлім

ӘН-ӨЛЕҢ,

ПЕРМЕ

ГАУҲАРТАС

Ажарың ашық екен атқан таңдай,
 Бейне бір қараңғы үйге жаққан шамдай.
 Апаңнан сені туған айналайын,
 Бота көз, қыр мұрынды, ақша мандай.

Қайырмасы:

Беу-беу, Гауһартас,
 Құсыни, құрдас,
 Раушан, — үшеуінді көргенде,
 Сәулем-ау, сабырым қалмас.

Әрі әнші, шын шешенсің бір жезтаңдай,
 Көркінді көрген пенде мас болғандай.
 Қалам қас, оймақ ауыз, ат жақтым-ау,
 Жаралған балғын денең ғафыл қалмай.

Қайырмасы:

Ажарың ақ бөкендей қашқан құмнан,
 Шолпандай таң алдында жалғыз туған.
 Басында кәмшат бөрік, қолда жүзік,
 Жібек пен қызыл көріс белін буған.

Қайырмасы:

Басасың аяғынды ырғаң-ырғаң,
 Сылдырап шолпың менен алтын сырғаң.
 Құлпырып әр уақытта шаттанасың,
 Әсемсің аққу құстай мойнын бұрғаң.

Қайырмасы:

ҚАРҒАШ

Ақ дидарың көргенде тұра алмаймын,
 Сенсіз өмір еш дәурен сүре алмаймын.
 Сен есіме түскенде, асыл Қарғаш,
 Стамбол кемесіндей бұрандаймын.

Ашылар жүрек құлпы сыр шерткен соң,
Келмессің ауылыңа бір кеткен соң.
Еділде Байұлының бурасындай,
Қайғырар талай құрбың сен кеткен соң.

Жылқың жатыр Ақкөлдің шаңдағында,
Жігіт сері болмай ма бойдағында.
Ауылыңнан сен кеткен соң қызық кетер,
Жүргейсің келіп-кетіп ойнағыңа.

МАҚПАЛ

Ақша жүз, бота көзді, қасың қара,
Шашыңды түнде жуып, күндіз тара.
Нияз бенен екеуміз келген шақта,
Мақпалжан, бұлғақтамай бізге қара.

Келгенім Сыр бойында Найман еді,
Қазаққа даңқым шыққан Сегіз сері.
Қияннан ат арытып, іздеп келдім,
Бір көріп қайтпақ болып, Мақпал сені.

Ащыкөл, Телікөлге салдым салық,
Артымда қапаланам елім қалып.
Құмартқан нұр жүзіңе асыл Мақпал,
Ғашықтық көкірегімді кетті жарып.

Біз келіп, ауылыңа бастық қадам,
Ұлықтан қуғын көріп, көңілім алаң.
Мақпалжан, шыныменен уәде етсең,
Алып қашып кетуге келед шамам.

ҚАЛҚА

Мақпал-ау, сен қалайсың мен дегенде,
Құриды ынтызарым сен дегенде.
Аршын төс, аққу мойын, беу Гауһартас,
Бал татыр сілекейің шөлдегенде.

Құмарттым бір көруге асыл еркем,
Жүзің бар он төртінші айдай көркем.
Шошынып оянып ем бір түс көріп,
Көңіліме өзің жайлы алып секем.

Мақпалжан, разымын сертке жетсең,
 Құтылып жау қолынан аман кетсең.
 Достасқан үш жыл бойы, ей Гауһартас,
 Өзің біл жау тіліне еріп кетсең.

Зор дертке душар етіп салғаның ба,
 Шынымен жау қолында қалғаның ба?
 Екеуміз айрылмастай болып едік,
 Көз жетті бұл дүниенің жалғанына.

Сарғайдым мен жолыңа қарай-қарай,
 Хабарсыз кеттің Мақпал, неге бұлай?
 Бір елдің ардақтаған еркесі едің,
 Кез болдың бір жауызға әлдеқалай.

Гауһартас, сізден басқа сүйерім жоқ,
 Күйдіріп жүрегіме түсірдің шоқ.
 Кетті деп Мақпал жауда естігенде,
 Жүрекке қадалғандай болды бір оқ.

Құндағы білтелімнің қу қарағай,
 Үстіме сауыт кидім шыдай алмай.
 Достасқан үш жыл бойы асыл Мақпал,
 Артыңа кеткенің бе бір қарамай!

ФАЙНИ I

Естіліп осы тойда Файни атың,
 Түсірдің біздей жастың ілтипатың.
 Аққуға құмар болған ақ сұңқардай,
 Жігітпін талап еткен құрбы хақың.

Есімнен ұмытылмас Файни атың,
 Ұнаған бір топ қыздан асыл затым.
 Бұлақтай шыңнан құлап, тау қиялап,
 Бұйырмақ, сәулем, кімге бал ләззатың?

Қайырмасы:

Файни-ау, сәулем,
 Жүргенім менің, бүйтіп сенің әурен.

Жан қалқа, жүзіңнен де сөзің тәтті,
Сөзіңнен өзің артық инабатты.
Маралдың қолға түскен лағындай,
Бота көз сені қандай ана тапты?

Қайырмасы:

Жалғанда естен кетпес Ғайни атың,
Өртеген өзегімді перизатым.
Көркінді бір көруге аңсап келген,
Ақыны Сарыарқаның Сегіз атым.

Күйдірдің Ғайни сұлу жүрегімді,
Ұстатып өткеншекте білегінді.
Шынымен нұр жүзіңе болдым ғашық,
Берсеңші есіл гөзел тілегімді.

Қайырмасы:

ҒАЙНИ II

Есімнен еш кетпеді-ау Ғайни атың,
Өртеген жүрегімді асыл затым.
Бұлақтай көгал қуған таудан құлап,
Арналған кімге, қалқа, бал ләззатың?

Аузыңнан бал секілді шыққан лебіз,
Сөздерің арық болмай, шықты-ау семіз.
Ғайнижан, нұр жүзіңді көрмек болып,
Арқадан іздеп келген атым Сегіз.

Қайырмасы:

Ғайни-ау, сәулем,
Жүргенім менің, бүйтіп сенің әурен.

Ғашық жар өзіңнен де сөзің тәтті,
Сөзіңнен көзің артық инабатты.
Қоянның асыранды көжегіндей,
Жаутаң көз сені қандай шеше тапты?

Басында алтыбақан қол ұстасып,
Ғайни қыз, дидарыңа болдым ғашық.
Таңдаған бір топ қыздан көгершінім,
Оңаша сыр шертейік көңіл ашып.

Қайырмасы:

Жолықтың осы тойда перизатым,
Бойына Тептер өзен белгілі атың.
Өзіне арнап келген Ер Сегізбін,
Көшпеймін ән салмасаң құрбы хақын.

Қайырмасы:

ӘЙКЕН-АЙ

Ерді көріп, құранды атқа салдым,
Әйкенжан деп атыңды хатқа салдым.
Аулыңа әдейілеп келген шақта,
Қалайша бері жүрмей, тұрып қалдың?

Қайырмасы:

Әйкен-ай!
Кел, ойнайық, кел, кел-ай.

Есіме түскенінде шаш өргенің,
Алыста көңілімді сан бөлгенім.
Көп айдың көрмегелі жүзі болды,
Жүрмісің, аман-есен көз көргенім?

Қайырмасы:

Домбыранды құрбы қыз, қолына алшы,
Біз келгенде, сызылтып әнге салшы,
“Сал-серілер келді”, — деп, шат көңілмен,
Қалқатай, аттан бізді түсіріп алшы?!

Қайырмасы:

Жақсы құрбым, Әйкен-ай!
Ән шырқайық, кел, кел-ай.

Қолаң шашың жібектей тарағанда,
Ой түсірдің жігітке қарағанда.
Жерден алтын тапқандай қуанамың,
Әткеншекте тербеліп ойнағанда.

Қайырмасы:

Асыл құрбым, Әйкен-ай!
Тербелейік, кел, кел-ай.

Өткеншекке сен келсең, мен де келдім,
Қол ұстасып тамаша келді көргім.
Тербелуге айрықша бізді қалап,
Замандас деп танысып, жүзік бердің.

Қайырмасы:

Есіл гөзел, Әйкен-ай!
Ән салайық, кел, кел-ай.

Орамалға түйілген жұмбақ жүзік,
Кетпе деген белгің ғой күдер үзіп.
Уақытта қалқатай, пайдаланбақ,
Жүрер құрбың мен емес, көзін сүзіп.

Қайырмасы:

Есіл гөзел, Әйкен-ай!
Ән салайық, кел, кел-ай.

НАЗҚОҢЫР

Ай қабақ, алтын кірпік, қызыл ерін,
Кел десең, неге аяйын аттың терін.
Сары ағаш сазға біткен секілденіп,
Қай жерде отыр екен бұраң белім?

Базардан алып келген күміс құман,
Жігітті адастырған қалың тұман.
Арадан қыл өтпейтін тату едік,
Біздерге қастық қылған қай антұрған?

БЕС ҚАРАГЕР

Таныстым ойын-тойда бес қарагер,
Бесеуің кестелі бес орамал бер.
Кездестің сал-серіге арманың жоқ,
Шығармай аттарыңнан титімдей тер.

Коргенде жүздерінді тарқайды-ау шер,
Сүйікімді сұлусыңдар бес қарагер.
Атқардың “Көрші” ойынын салдарыммен,
Торынан ерлерімнің құтылып көр.

Келгенде жол-жөнекей елді кезіп,
Сендермен жолығарды білдік сезіп.
Отырған тізелес боп серілерге,
Бесеуің сыйлағайсың бес білезік.

Қасымда мандай алды әншілер бар,
Бұларға жақсы қыздың бәрі құмар.
Лайық бесеуіне жар боларлық,
Тобымда толып жатыр өңшең дегдар.

Жолықтың-ей, ер Сегізге бес қарагер,
Алқа, шолпы, сырға мен сақина бер.
Арнадым бесеуіне бес жүйрікті,
Бөрің де қиналмай-ақ соңыма ер.

Дегенде бес қарагер, бес қарагер,
Білезік, шолпы, жүзік, сырғанды-ай бер.
Жиналған жігіттерім өңкей сері,
Ойын-той, сауық-сайран жүрген жері.

АҚБҰЛАҚ

Жендетке кетпесе де ешбір кегім,
Дұшпанның сындырсам да сағың белін.
Айрылып қапияда Мақпал қыздан,
Кобейді ішімдегі қайғы-шерім.

Үш жүзге атым шыққан Сегіз сері,
Атандым он жетімде ердің ері.
“Ер Сегіз — ел қорғаған батыры ед”, — деп,
Үш жүздің ардақтады тәмам елі.

Күнде ойын, күнде жиын жүрген жері,
Жігіттің тұсындағы асқар белі.
Жетім-жесір, момынның қамқоры деп,
Ел айтар, Сегіз — Керей ардагері.

Осындай данққа ілініп жүргенменен,
Көп қазақ қадірімді білгенменен.

Айрылып Исатайдай асыл ерден, —
Мен Сегіз соңғы кезде қайғы жегем.

Ән салып жағасында сан күй шерткем,
Үш қыстай тоғайында мекен еткем.
Сүйікті өзен болған Ақбұлақты, —
Қалайша жырға қоспай үнсіз кетем.

Тірілмесін Исатайдың көрді көзім,
Жастықта жалындаған бұл бір кезім.
Қоштасып Ақбұлақпен әнге шырқап,
Қия алмай менің мынау айтар сөзім.

Таудан төмен құлдилап,
Ойпаң жермен ылдилап,
Тәулік сайын бір тынбай,
Тау-тас кезген Ақбұлақ.
Бейне таудың суындай,
Сылдырай аққан Ақбұлақ.
Жылжымалы сынаптай,
Ағының қатты Ақбұлақ.
Жүктей тасты ағызғаң,
Екпінің қатты Ақбұлақ.
Құмар болып суыңа,
Мекен еттім өзінді,
Үш қыстай бойы Ақбұлақ.
Күйге бөлеп маңайды,
Асып-тасып жатасың.
Меруерт пен маржанды,
Басып ағып жатасың.
Көрігіндей ұстаның,
Гүріл қағып жатасың.
Алқара көк аспанға,
Шашу шашып жатасың.
Өз-өзіңе ән салып,
Думанға ылғи басасың.
Өзіңнен кәусар су ішкен,
Елдің алдың батасын.
Исатай мен Махамбет,
Сауыт киіп сайланып,
Беліне семсер байланып,
Қару-жарақ асынып,
Тұлпарын сенен суарған.
Жер қайысқан қол ертіп,
Сенің жасыл жағанда,

Қызылды, көкшіл ту алған.
Кіші жүздің елінде,
Талай сұлу бұралған.
Әрдайым келіп жағана,
Өзіңнен шәрбат су алған.
Жаң-жануар сусаса,
Балқашыңда салқындап,
Суыңды ішіп нәр алған.
Айналайын Ақбұлақ,
Айнала жортып жағана.
Сенен артық өзенді,
Кіші жүзден табам ба?!
Арудай әсем еркелеп,
Мың бұралған Ақбұлақ.
Атырауға ынтық боп,
Сан сыланған Ақбұлақ.
Сенсіз жерде көңілім,
Ашылмайды Ақбұлақ.
Саған деген құмарым,
Басылмайды Ақбұлақ.
Өлкенде өскен азамат,
Жасымайды-ау, Ақбұлақ.
Балығыңмен күн көрсе ел,
Ашықпайды-ау, Ақбұлақ.
Алабыңда тұрған жұрт,
Жұтамайды-ау, Ақбұлақ.
Суыңда жүзген жігіттер,
Жалықпайды-ау, Ақбұлақ.
Жағалап сені жүрген ер,
Тарықпайды-ау, Ақбұлақ.
Сені көрген бар пенде,
Торықпады-ау, Ақбұлақ.
Бес жүз сарбаз бастап кеп,
Нияз сері екеуміз,
Жағана келіп су алғам.
Бозшұбар мен Күреңді,
Сенен талай суарған.
Балқашыңда түнегем,
Бозшұбар мен Күреңді,
Шідерлеп қойып жібергем.
Қашқын болып жүрсек те,
Жаттықтырып жасақты.
Шығып едік құмардан,
Бес жүз отыз сері ертіп,

Сауыт киіп сайланып,
Беліме семсер байланып,
Қару-жарақ асынып,
Баптап мініп Шұбарды,
Қол басқарып жағанда,
Желбіретіп ту алғам.
Алқабында сан жортып,
Майданда талай сыналғам.
Айналайын Ақбұлақ,
Суатыңа мен келіп,
Қос тұлпарды суарғам.
Қош, есен бол, Ақбұлақ,
Енді сені көре алман.
Қайта айналып келе алман.
Айнала жортып жағаңа,
Баяғыдай жүре алман.

ДҮНИЕ-АЙ

Сарбаздарым, сөз тыңда,
Көп халайық бар мұнда.
Осы бір айтқан термемді,
Насихат деп мақұлда.

Сардар Сегіз жырлайды,
Сұлу сөзбен сырлайды.
Серінің үлгі-өсиетің,
Әр жерде жұрт тыңдайды.

“Дүние-ай” атты термемді,
Ілтипатпен қабыл ал
Алдыңда айтып берейін,
Жадыңа сақта қабыл ал.

Опасыз сұм дүние,
Зымырап бір күн өтерсің.
Көзді ашып-жұмғанша,
Бізді тастап кетерсің.

Жалғанды көзбен шалсаң да,
Мал құрағыш болсаң да.
Бақыт қонып басыңа,
Кемеліңе толсаң да.

Алғашқыда дүние,
Айдын шалқар көлімсің.
Өтерінде қу жалған,
Көктемде аққан селімсің!

Өтерінде сұм дүние,
Ұйытқып соққан желімсің.
Адамзатқа дүние,
Алғашында айдайсың.
Бастан өтер кезінде,
Қараңғы терең сайдайсың.

Ойлап тұрсам дүние,
Бұлт жамылған биіксің.
Жеткізбейтін дүние,
Құмда қашқан киіксің.

Толған кезде дүние,
Түйеде үлкен үлексің.
Өтерінде дүние,
Деп айтпайсың керексің.

Сумен шайса кететін,
Дүние қолдың кірісің.
Баста бақыт тұрғанда,
Көңілге медеу ірісің.

Рақымы жоқ халқыңа,
Қайырымсыз сараң байдайсың.
Байлауы жоқ дүние,
Мейірімсіз жыртқыш аңдайсың.

Толған шақта фәни-ай,
Таудан аққан бұлақсың.
Солған кезде дүние-ай,
Қураған бейне құрақсың.

Дәулеттіге дүние,
Ерлер мінген пырақсың.
Бақ тайғанда фәни-ай,
Әр пендеге жырақсың.

Келерінде дүние,
Асуы жайлы белімсің.

Ырыстыға дүние,
Сөнбейтін мәңгі шырақтай.

Ауарында дүние,
Ерге қоймас тұрақтай.
Өнерліге дүние,
Көлдегі көкше құрақтай.

Салымсызды дүние,
Маңайлатпас ұнатпай.
Талапсызға дүние,
Жақындамас құр аттай.
Талаптыға дүние,
Қынаптағы болаттай.

Нелер жаһыбаз көсемнің,
Басынан дүние өтерсің.
Бақ ұшқанда мандайдан,
Болғанында бекерсің.

Баянсыз дүние осындай,
Жолығар жылдың құсындай.
Бетін берер дүние,
Болып тұрған тұсында-ай.

Жақындарда дүние,
Шалқып жатқан көлдейсің.
Алыстарда дүние,
Гулеп соққан желдейсің.

Көз алдыңнан жарқ етіп,
Жоқ болады табылмай.
Жеткізбейді дүние,
Бәйге атындай ағындай.

Опасы жоқ дүние,
Кете барар қайырылмай.
Артып берер кезінде,
Қайтып көрмес маңында-ай.

Елес болар сұм жалғаң,
Жазды күнгі сағымдай.
Шығып кетер қолымнан,
Су ішінде сабындай.

Дүниенің болмас опасы,
Адамзат терең ойланса.
Өлгенде көзің тояды,
Тіршілікте тоймаса.

Аумаса ердің қосы,
Болар көңіл хошы.
Тіршілікте өнер қу,
Сардарың айтар сөз — осы!

ЕРГЕ СЫН

Ер қайталап сөйлесе,
Жұрт алдында өлгені.
Аяқсыз қалса шаруасы,
Тірідей өзін көмгені.

Жігіт көпті тындаса,
Халқына көңіл бөлгені.
Ер тоқтаулы болмаса,
Мәңгі-бақи сөнгені.

Лайық емес ерлерге,
Ыржындап босқа күлгені.
Ұнамас жұрт көзіне,
Өнерсіз жігіт жүргені.

Өсек айтса, кей жігіт,
Ит болып оның үргені.
Мақтана берсе, кей жігіт,
Зайғы болар білгені.

Жарасады ерлерге,
Құлаққа сөзді ілгені.
Лайығы сол жігітке,
Пайдаға асса білгені.

ҚЫРАНДАЙ ЖАЯЙЫНШЫ ҚАНАТЫМДЫ

Қырандай жаяйыншы қанатымды,
Қайрайын откір етіп болатымды.
Патшаның ғаскерімен соғысқаннан,
Білуші ем нысанаға алатынды.

Мен келем, өлең айтып, әнге салып,
Тыңдар деп барша халық құлақ қойып.
Шабытым шарықташы аспанға өрлеп,
Шығатын мезгіл келді топты жарып.

Толқындай тербетіліп қиял шіркін,
Жұлдыздай бөгелместен жүйткіп ағып.
Денемді өлең кернеп дүркін-дүркін,
Жіберем домбырамды қағып-қағып.

Сөйледім алды-артыма жастан бағып,
Халайық жүрмесін деп кінә тағып.
Секілді Орал тауда ақиықпын,
Көкке ұшқан бұлтты жара, қанат қағып.

Ұлықтың сайран етпен бақшасында,
Қызықпан бай-көпестің ақшасына.
Бойыма қонған дарын ерік бермей,
Кеудемде жыр қоймасын ашпасын ба?

Өлең-жыр көмейімнен жосылады,
Қобызға әсем үнім қосылады.
Мақтаған патша өкімін ақындардың,
Талайы біздей ерден тосылады.

Бұл өлең жолдас болды он жасымнан,
Өткіздім әрбір істі мен басымнан.
Өнерлі бозбалалар іздеп келіп,
Шәкірт боп орын алды дәл қасымнан.

Жұқпайды жаққан күйе ісі аққа,
Сегіз деп атым кетті шартарапқа.
Бұл күнде сал-серіге жетекші боп,
Дәм айдап барып жүрміз әрбір жаққа.

Алла, аруақ қолдап ылғи қиындықта,
Жеңіске ие болдық соғысқанда.
Дұшпандар топырақ қапты еріксізден,
Аянбай табан тіреп ұрысқанда.

Қашқындық итермелеп бөрілікке,
 Қол жетті жасық бастан ірілікке.
 Жігіттік сабасына түскеннен соң,
 Ауыстық сардарлықтан серілікке.

НЕ ҒАРИП?

Бұл жалғанда не ғаріп?
 Ұғатын пенде болмаса,
 Маңызы асыл сөз ғаріп.
 Екіншіден не ғаріп?
 Жанары өшкен көз ғаріп.
 Үшіншіден не ғаріп?
 Пайдаға аспай дүкенде,
 Сатылмай жатқан бөз ғаріп.
 Төртіншіден не ғаріп?
 Ел-жұртынан айрылса,
 Қамал бұзар ер ғаріп.
 Туып-өскен жерінен,
 Амалсыздан ажырап.
 Үйсіз-күйсіз жапанда,
 Қашқындықпен күні өткен,
 Ниязбенен мен ғаріп!

НЕ ПАЙДА

Көсемдерден не пайда,
 Жұртын оңдап бақпаса.
 Ай нұрынан не пайда,
 Қара бұлт қаптаса.

Бал-шекерден не пайда,
 Жүрекке жайлы жақпаса.
 Үлгілі сөзден не пайда,
 Ұқтырып мінді таппаса.

Мандайға біткен бақыт сол,
 Бетіңнен ешкім қақпаса.
 Жау атқан оқ дарымас,
 Алла жар боп сақтаса.

Шабандоздан не пайда,
Тұлпармен жүйткіп ақпаса.
Шешендерден не пайда,
Халқына ақыл айтпаса.

Қорқақтардан не пайда,
Жауға қарсы шаппаса.
Қорғаны болып елінің,
Әдіс-айла таппаса.

Ғаділ бидің белгісі,
Параға басын шатпаса.
Арлы адамның белгісі,
Харамның дәмін татпаса.

Нағыз жақсы сол болар,
Игі іске жұртын бастаса.
Батыр жігіт сол болар,
Жаудан қорқып қашпаса.

Данышпан пенде белгісі,
Алдағы жайды болжаса.
Даугер жаудың белгісі,
Уақытында істі қаузаса.

Айбынды ер сол болар,
Сыртқы дұшпан батпаса.
Жасық жігіт сол болар,
Үйде басын сақтаса.

Қолбасы сардар белгісі,
Жауды жеңіп, көп қуса.
Жетекші болып жасаққа,
Тәуекелге бел буса.

Жауынгер жігіт сол болар,
Қамалдан тізгін тартпаса.
Талапты жігіт сол болар,
Міндетін елге артпаса.

Адал жанның белгісі,
Сыртқа сырды шашпаса.

Сабырлы пенде белгісі,
Шарадан асып таспаса.

Фазәзіл шайтан сол болар,
Жұрттың басын қоспаса.
Сабырсыз кісі сол болар,
Істің артын тоспаса.

Шын жақсының белгісі,
Туысы үшін қамығу.
Тас бауырдың белгісі,
Ағайынға жауығу.

Бақытсыз кісі сол болар,
Сапарда жолы болмаса.
Асыл кісі сол болар,
Халқын әр кез қолдаса.

Тұлпар атқа жал пайда,
Күнкөріске мал пайда.
Нияз бен сіз, біздерге,
Ел қорғасақ сол пайда.

НЕ ӨТТІ?

Теңдігі жоқ заманда
Көз сап тұрсаң не өтті?
Белес-белес бел өтті,
Белден көшіп ел өтті,

Қару-жарақ асынып,
Тұлпар мініп астына.
Қызылды-жасыл ту ұстап,
Қол алдында жайнаған.

Разы болмай хандарға,
Бас бармағын шайнаған.
Ыза болып наданға,
Неше алуан ер өтті.